

*Глінка Н. В.,**кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії,
практики та перекладу англійської мови,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**Шищенко С. С.,**магістрант факультету лінгвістики
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

МОДИФІКАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТВОРАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОДЕРНІСТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. Статтю присвячено одній із форм реалізації явища мовної варіативності, а саме лексико-фразеологічним модифікаціям, а також визначенню їх стилістичної ролі у творах англійської літератури модернізму. Завдяки фразеологічним варіантам досягається особливий емоційно-експресивний ефект та утворюється нова форма впливу на читача, що є визначальною рисою цього літературного стилю. Авторські модифікації фразеологічних одиниць відіграють важливу роль у створенні образності англійського модерністського тексту.

Ключові слова: мовна варіативність, фразеологічний варіант, модифікація фразеологічної одиниці, література модернізму.

Постановка проблеми. Розмежування лінгвістичних понять «фразеологізм», «фразеологічний синонім» і варіантних різновидів однієї фрази сьогодні постає як одне з найактуальніших питань у сучасному мовознавстві.

Явище лексико-фразеологічної варіативності відображено в літературі, зокрема англійському модернізмі, оскільки однією з ознак цього літературного стилю є утвердження першості форми над змістом. Уживання саме фразеологічних варіантів у модерністських текстах можна пояснити прагненням модерністських авторів створити новий тип тексту для впливу на читачів. Саме тому дослідження способів модифікації фразеологічних одиниць як стилістичного засобу, притаманного літературі модернізму, є одним із найактуальніших завдань як у мовознавстві, так і в літературознавчих студіях.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики феномен мовної варіативності на різних мовних рівнях, зокрема на рівні фразеологічних одиниць, уже не раз виступав предметом дослідження різних науковців, таких як М.М. Копиленко, З.Д. Попова, О.М. Бабкін, О.І. Федоров, В.І. Зимін та ін. Аналізуючи наукові праці різних учених, можна прослідкувати різноаспектне розуміння питання, що вивчається. Так, в одній з основоположних праць, яка наразі є підґрунтям для сучасних досліджень, – «Нариси з загальної фразеології» М.М. Копиленка та З.Д. Попової – зазначається, що «тотожність фразеологічної одиниці зберігається лише у граматичних варіаціях, а заміна лексем дає вже нову ФО» [4, с. 36]. Інший дослідник – О.М. Бабкін – узагалі не виділяє фразеологічних варіантів, стверджуючи, що заміну компонентів необхідно зараховувати до явища фразеологічної синонімії і що заміна лексичного компонента змінює характер образного представлення, а отже, призводить до створення нового, синонімічного, вислову [1, с. 72].

Отже, можна погодитися, що варіантність – це різноманітні зміни в межах тотожності. Як зазначає В.І. Зимін у праці «Щодо питання про варіантність фразеологічних одиниць», «тотожність ФО зумовлена: при семантичному варіюванні – наявністю смислового інваріанта й стабільної структури, при формально-структурних змінах – наявністю структурного інваріанта і стабільного значення» [3, с. 12].

Оскільки стаття присвячена явищу лексико-фразеологічної варіантності безпосередньо на матеріалі англійської модерністської літератури, зокрема творах Д.Г. Лоуренса, В. Вульф і Дж. Джойса, ми розглянемо саме способи лексико-фразеологічних модифікацій на прикладах провідних авторів англійського модернізму.

Мета статті полягає у вивченні засобів реалізації лексико-фразеологічної варіативності на матеріалі модерністських творів, а також її ролі в досягненні автором комунікативної мети й особливостей уживання фразеологічних варіантів як стилістичного прийому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варіантна фразеологічна одиниця входить у мову як сукупність своїх варіантів. Варіантні і структурно-синонімічні відношення, які тісно між собою пов'язані, – один із виявів системності фразеології, яка, у свою чергу, є передумовою для варіантного і структурно-синонімічного членування. Заміна компонентів фразеологічних варіантів і структурних синонімів обмежена й не є довільною. Наявність замінованих компонентів розширює межі сталості фразеологічних одиниць, а не має на увазі їх нестійкість [6, с. 54].

На думку Т.В. Назарової, словесна форма варіюється до безкінечності, стійкість же полягає в образі, вираженому фразеологізмом. Свідченням їх варіативності є «єдність внутрішнього мотивування фразеологізму, його образу, що скріплює лексичний склад сполуки та його граматичну структуру» [5, с. 33].

Лексична варіативність може бути не тільки якісною, що полягає в заміні одного компонента іншим, а й кількісною. Останній різновид деякі дослідники виділяють в окремий тип – конструктивну або кількісну варіативність, що полягає в збільшенні чи зменшенні кількості компонентів фрази зі збереженням її семантики.

Необхідно зазначити, що до лексико-фразеологічних варіантів належать такі, у яких автор використовує додаткові лексичні засоби, замінює лексичні елементи оригінального фразеологізму такими, щоб підкреслити належність до пев-

ного контексту, зробити акцент на чомусь або ж підсилити емоційно-експресивний ефект.

Наприклад, Д.Г. Лоуренс у поданому уривку з твору «Коханець Леді Чаттерлі» (англ. *Lady Chatterley's Lover*) використав таку лексико-фразеологічну модифікацію: *The cataclysm has happened, we are among the ruins, we start to build up new little habitats, to have new little hopes. It is rather hard work: there is now no smooth road into the future: but we go round, or scramble over the obstacles. We've got to live, no matter how many skies have fallen* [8, с. 4].

У зазначеному прикладі автор модифікує сталу ідіоматичну сполуку *sky is falling* шляхом розширення його значення через додавання нових лексичних компонентів, а саме використовується заміна кількісного аспекту (*sky – many skies*) для акцентуації масштабності дії.

Також у вищезазначеному прикладі автор замінює граматичну конструкцію, тобто, замість теперішнього прогресивного часу *is falling*, використовує теперішній доконаний час *have fallen*, утворюючи ефект завершеності дії, що є важливо в ситуативному контексті.

Однією з найбільш поширених фразеологічних модифікацій є лексична синонімічна заміна. Розглянемо приклад такої заміни, який Д.Г. Лоуренс використовує в романі «Райдуга» (англ. *The Rainbow*): *And the rainbow stood on the earth. She knew that the sordid people who crept hard-scaled and separate on the face of the world's corruption were living still, that the rainbow was arched in their blood and would quiver to life in their spirit, that they would cast off their horny covering of disintegration, that new, clean, naked bodies would issue to a new germination, to a new growth, rising to the light and the wind and the clean rain of heaven* [2, с. 96].

Модерніст дещо варіює образний зміст фразеологізму *run in the blood*, який у первинному складі має значення «передаватися спадково», додаючи певну експресивну конотацію заради підсилення впливу на читача.

Розглянемо деякі інші приклади лексико-фразеологічних варіантів. Наприклад, у поданому уривку з твору «Хвилі» (англ. *The Waves*) Вірджинія Вульф застосувала лексичну модифікацію додавання: *I become a figure in the procession, a spoke in a huge wheel that, turning, at last erects me, here and now. I have been in the dark; I have been hidden; but when the wheel turns (as he reads) I rise into this dim light where I just perceive, but scarcely, kneeling boys, pillars and memorial brasses [...] This is the first day of a new life, another spoke of the rising wheel* [11, с. 76].

Ми бачимо, використано фразеологізм *to be a spoke in a wheel*, але шляхом застосування лексичного варіанта авторка підсилює ефект: *a spoke in a huge wheel* указує на обсяг цієї проблеми, а наступне *spoke of the rising wheel* – на характер, тобто всеохопне зростання.

Наступним прикладом лексичних фразеологічних варіантів є уривок із твору Д.Г. Лоуренса «Речі» (англ. *The Things*): *Human beings are all vines. But especially the idealist. He is a vine, and he needs to clutch and climb. And he despises the man who is a mere potato, or turnip, or lump of wood* [10, с. 273].

У прикладі наведена авторська трансформація фразеологізму *couch potato*, тобто автор метафорично замінює оригінальні складники фразеологізму, щоб підсилити його стилістичне значення, порівнюючи людину з овочем, зберігаючи первісний зміст ідіоми.

Також своєрідним різновидом лексичної модифікації можна вважати часткову заміну лексем, яка утворює нове значення. Наприклад, як наведено в наступному уривку: *Anyhow I feel great groping white hands in the air, wanting to get hold of the throat of anybody who tries to live, to live beyond money, and squeeze the life out* [8, с. 335]

Беручи за основу наявну фразеологічну одиницю *grope in the dark*, автор конкретизує її значення за допомогою уточнень: *white hands, in the air*. Однак семантичне наповнення варіанта є тотожним, тобто «*рухатися навпомацки в темряві, блукати*».

Окрім лексичних, у модерністських творах також зустрічаються лексико-граматичні модифікації: *But once you start the mental life you pluck the apple. You've served the connection between the apple and the tree: organic connection. And if you've got nothing in your life but the mental life, then you yourself are a plucked apple [...] you've fallen of the tree* [8, с. 46].

Автор використовує складники відомого фразеологізму, але структурно будує принципово нову одиницю: значення рідинного зв'язку зберігається, у свідомості читача виникає семантична асоціація. Але ж, як ми бачимо, Д.Г. Лоуренс не використовує стандартну форму фразеологічної одиниці, а лиш «натякає» через засоби асоціативного сприйняття.

Важливою рисою літератури модернізму можна вважати вживання авторських антонімічних аналогів до наявних фразеологізмів. Наприклад: *He felt the devil twisting his tail, and pretended it was the angels smiling on him. This state of falsity had now brought on that crisis of falsity and dislocation, hysteria, which is a form of insanity* [8, с. 312].

Для отримання авторського фразеологічного варіанта, автор уживає аналогічну за структурою антонімічну сполуку *to smile on someone (about the angels)* у протиставленні зі сталим виразом *to twist tail (about the devil)*.

Висновки. Явище лексико-фразеологічної варіативності у творах англійської модерністської літератури реалізується шляхом утворення авторських модифікацій наявної фразеологічної одиниці. До таких модифікацій можна зарахувати лексичні та граматичні заміни, лексичні додавання і створення антонімічних аналогів.

У творах англійської модерністської літератури фразеологічні варіанти виступають як стилістичні засоби, покликані підсилювати або розширювати первісне значення сталих фразеологічних одиниць для досягнення певної комунікативної мети в межах контексту.

У наступній розвідці плануємо розглядати лінгвостилістичні репрезентанти явища мовної варіантності на матеріалі різних стилістичних засобів, притаманних англійському модерністському тексту.

Література:

1. Бабкин А.М. Русская фразеология, ее развитие и источники : [учебное пособие] / А.М. Бабкин. – Л., 1990. – 126 с.
2. Глінка Н.В. Міфопоетика у творчості Д.Г. Лоуренса : [монографія] / Н.В. Глінка. – К. : НТУУ «КПІ», 2012. – 200 с.
3. Зимин В.И. К вопросу о варианности фразеологических единиц / В.И. Зимин // Проблема устойчивости и варианности фразеологических единиц. – Тула, 1972. – С. 70–83.
4. Копыленко М.М. Очерки по общей фразеологии : [учебное пособие] / М.М. Копыленко, З.Д. Попова. – Воронеж : Издательство Воронежского университета, 1992. – 141 с.
5. Мокиенко В.М. Образы русской речи: Ист.-этимол. и этнолингвист. очерки фразеологии : [учебное пособие] / В.М. Мокиенко. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1986. – 280 с.

6. Починок Л.І. Фразеологічна варіантність і структурна синонімія / Л.І. Починок, І.В. Семенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Philologia/57699.doc.htm.
7. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови : [посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів] / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
8. Lawrence D.H. Lady Chatterley's Lover: The Unexpurgated 1928 Orioli Edition / D.H. Lawrence. – Bantam Classics, 2007. – 400 p.
9. Lawrence D.H. The Rainbow: New edition / D.H. Lawrence. – L. : Wordsworth Classics. – 448 p.
10. Lawrence D.H. Selected Short Stories / D.H. Lawrence. – L. : Penguin Books, 1982. – 540 p.
11. Woolf V. The Waves: [novel] / V. Woolf. – L. : Wordsworth Classics, 2000. – 175 p.

Глинка Н. В., Шищенко С. С. Модификации фразеологических единиц в произведениях английской модернистской литературы

Аннотация. Статья посвящена одной из форм реализации явления языковой вариативности, а именно лексико-фразеологическим модификациям, а также определению их стилистической роли в произведениях английской литературы модернизма. Благодаря фразеологическим

вариантам, достигается особый эмоционально-экспрессивный эффект и образуется новая форма воздействия на читателя, что является характерной чертой данного литературного стиля. Авторские модификации фразеологических единиц играют значительную роль в создании образности английского модернистского текста.

Ключевые слова: языковая вариативность, фразеологический вариант, модификация фразеологической единицы, литература модернизма.

Glinka N., Shyshenko S. Phraseological unit modifications in English literary modernism texts

Summary. The article has been devoted to one of the forms of realization of linguistic variation phenomenon, specifically, lexical phraseological modifications, and also their stylistic role in the texts of English literary modernism. Due to phraseological variants a particular evocative effect is achieved and a new form of impacts on the reader is being created, what characterizes this literary style. Author's phraseological unit modifications play a significant role in the creation of English literary modernism text imagery.

Key words: linguistic variation, phraseological variant, phraseological unit modification, literary modernism.